כב א ב מיי' פ"ב מהל' שגגות הלכה ז :

כג ג מיי' שם פ"ז הל' יא :

כד ד מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה יח וכחכמים :

כה ה מיי' פ"ח מהל' שגגות הל' ח :

כו ו מיי' שם פ"ב הל' ח :

כז ז מיי' פ"ו מהל' שבת הלכה ט :

[סנהדרין סב: כילה יג: ב"ק כו: ס' זבחים מו']

[סנהדרין סב]

[לפירש"י צ"ל אלא מתעסק ופי' כנס"ו]

שבת עב:

תורה אור

מתעסק דמאי: אי דחלבים ועריות חייב (א) *[דאמר רב נחמן אמר שמואל *המתעסק בחלבים ועריות חייב] שכן נהנה א) (ואי) מתעסק בשבת פטור ב) מאי טעמא *מלאכת מחשבת אסרה תורה - לרבא משכחת לה כגון שנתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר לאביי משכחת לה כגון דנתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר דאיתמר *נתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר פטור מאי טעמא דהא לא איכוון לשום חתיכה, לחתוך את התלוש וחתך את המחובר אביי אמר חייב דהא איכוון לשום חתיכה רבא אמר פטור ג) דהא לא איכוון לחתיכה דאיסורא: ד) רבי יוסי אומר לא נחלקו כו': תניא אמר להן רבי יוסי דקדקתם אחרי מאי אמרי ליה דאמר להו דקדקתם אחרי? הכי א"ל ה) הגביה בין השמשות מהו? אמר להו דקדקתם אחרי, ונימא להו מקצת הגבהה היתה מהיום ומקצתה למחר? הכי נמי קאמר להו דקדקתם אחרי ולא העליתם בידכם כלום, ולרבי יוסי גמר מלאכה לרבי אליעזר ו) פטור, הא שמענא ליה דמחייב דתנן א) רבי אליעזר אומר האורג שלשה חוטין בתחלה, ואחד על האריג חייב אמר רב יוסף רבי יוסי אליבא דר"א הכי מתני רבי אליעזר אומר האורג שלשה חוטין בתחלה ושנים על האריג חייב: א"ר יהודה פוטרו היה רבי יהושע אף מאשם תלוי: תניא א"ר יהודה פוטרו היה רבי יהושע אף מאשם תלוי שנאמר כי תחטא ולא ידע פרט לזה שידע שחטא, אמר לו ר"ש זהו שמביא אשם תלוי שנאמר ועשה ולא ידע וזה לא ידע במה עשה, אבל ספק אכל חלב ספק לא אכל צא ושאל עליו אם מביא אשם תלוי אם לאו מאי הוי עלה? ת"ש חטא ולא ידע במה חטא, או ספק חטא ספק לא חטא מביא אשם תלוי מאן שמענא ליה דאמר חטא ואין ידוע במאי חטא מביא אשם תלוי' ר"ש וקא תני ספק חטא ספק לא חטא מביא אשם תלוי שמע מינה ס"ל לרבי שמעון ספק חטא ספק לא חטא מביא אשם תלוי: ר' שמעון שזורי ור"ש ז) אומר לא נחלקו כו' ח) (אם כן מה ת"ל אשר חטא בה פרט למתעסק): אמר רב נחמן אמר שמואל מתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה, מתעסק בשבת פטור - מלאכת מחשבת אסרה תורה, א"ל רבא לרב נחמן והא תינוקות דכי מתעסק דמי ט) ותנן מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול אחר השבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר עד כאן לא פטר רבי יהושע אלא משום דקסבר טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה - פטור אבל מתעסק בדבר דלאו מצוה אפילו רבי יהושע מחייב? אמר לו הנח לתינוקות י) הואיל ומקלקל בחבורה חייב יא) מתעסק בחבורה חייב איתיביה רב יהודה לשמואל יב) ר' יהודה אומר אפי' מתכוין ללקט תאנים וליקט ענבים, ענבים וליקט תאנים, שחורות וליקט לבנות, לבנות וליקט שחורות, ר"א מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר והא הכא יג) דמתעסק הוא ורבי יהושע נמי לא קא פטר אלא מן מינא למינא אבל בחד מינא אפילו רבי יהושע מחייב? אמר ליה ג) שיננא שבוק מתני' ותא יד) בתראי הכא במאי עסקינן כגון שאבד מלקט מלבו טו) נתכוון ללקט ענבים ושכח וסבור תאנים בעינא והלכה ידו על הענבים דרבי אליעזר סבר הרי נעשתה טז) (כוונתו) ורבי יהושע סבר הרי לא נעשתה כוונתו ומחשבתו

מתיב

א) שבת קב. לעיל יז: ב) שבת קלז. פסחים עב. ג) [ברכות לו: וש"נ ועמ"ש על גליון חגיגה טו: בס"ד]

מתעסק בחלבים · כגון חלב ושומן לפניו וטעה שזה חלב וזה שומן ונתכוון לאכול שומן והביא למקום אחר והלכה ידו אל החלב ואכלו אי נמי חלב וחלב לפניו וסבור שהוא שומן ונתכוון לאכול חתיכה זו ואכל את זו ולא דמי לשוגג, שוגג היינו שנתכוין לחתיכה זו עצמה אבל סבור שהוא שומן יח]: מתעסק בעריות · כגון נתכוון לבוא על אשתו נדה וסבור שעדיין טהורה היא, אחותו ואשתו לפניו ונשמטה אשתו ולא ידע ובאה אחותו במקומה, ולא דמי לשוגג, שוגג כגון שנתכוון לזו עצמה וסבור שהיא אשתו: אלא מתעסק (ב) בשבת · להכי אתא קרא למיפטריה מתעסק בשבת מפרש לקמיה: מלאכת מחשבת · שחשב ונתכוון למלאכה זו עצמה: משכחת לה · מתעסק בשבת כגון שנתכוון כו': להגביה · פטור לדברי הכל דהאי מתעסק הוי דלא נתכוון לשום חתיכה: דקדקתם אחרי · כלומר נצחתוני וקפחתוני: הגביה חפץ בין השמשות · שבין שבת ליום הכיפורים כדי להוציאו דלהגבהה חייב מיד שיש הגבהה שהיא הוצאה כגון שהיה סמוך לרשות הרבים והוא עומד ברשות הרבים מהו היכי מצית למימר התם מקצתה היום ומקצתה למחר: דקדקתם אחרי · והשבתם נצחתוני ולא העליתם כלום דאיכא למימר נמי מקצת הגבהה היום ומקצת הגבהה למחר: ולר' יוסי · נהי נמי דמקצתה היום ומקצתה למחר כ] (הוא) גמר מלאכה הוא אמאי קאמר "לדברי הכל פטור" והא שמעינן ליה לרבי אליעזר דמחייב: ושנים על האריג · כל השיעור הוא זה ובתחלה היינו טעמא דבעי שלשה משום דשתי דשנים אינן מתקיימין, אבל הכא איכא למימר חציו היום וחציו למחר: כי תחטא ולא ידע ואשם · גבי אשם תלוי כתיב: מאי הוי עלה · דספק אכל ספק לא אכל אליבא דר"ש: חטא ואינו יודע במאי חטא · כגון חלב וטהור לפניו ולא ידע איזו מהן אכל או ספק חטא או ספק לא חטא כגון שומן וחלב לפניו: תינוקות היינו מתעסק · שנתכוון למול את זה ומל את זה, ושוגג כגון שהיה מתכוין לזה עצמו אבל סבור שנולד בשבת: בדבר דלאו מצוה · כגון נתכוין לתאנה זו ולקט את זו: מקלקל בחבורה חייב · דהכי אמרינן בבבא קמא בפרק המניח את הכד (דף לד:) כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר: אבל בחד מינא אפילו רבי יהושע מחייב · כא] והא אמרת מתעסק בשבת פטור דמשמע בסתם ואפילו בחד (ג) מינא: כב] אפילו ר' יהושע מחייב · כג] דלאו מתעסק הוא שהרי ללקיטת תאנים נתכוון וליקט תאנים אף על גב דאביי ורבא לא פטרי במתעסק אלא במתכוין להיתר כגון לחתוך את התלוש כד] אבל שמואל אפי' במתעסק באיסור פטר מדנקט הש"ס למילתיה מלאכת מחשבת אסרה תורה משמע שיתכוין כה] (בו): ותא בתראי · תרין סותי דמתעסק פטור והכא לאו מתעסק הוא דהא אותה שנתכוין אותה ליקט ומאי טעמא פטר רבי יהושע כגון שאבד מלקט מלבו מחשבה ראשונה של לקיטה אבדה מלבו ושכחה כגון שנתכוין ללקוט ענבים ושכח וכסבור תאנים בעינא והלכה ידו על הענבים וליקטן בלא מתכוון הרי נעשית בקשתו שלענבים היה (ד) צריך ס] [אבל לא נעשית מחשבתו] שבשעת לקיטה חשב על התאנים ועכשיו נמצא שלא נעשית מחשבתו, ולהכי תרוייהו בעינן בקשתו ומחשבתו כו]:

מאן

לשון התוספות דאיתמר נתכוין להגביה התלוש וחתך המחובר · לפי מה שפירשו צריך לומר ועלה בידו מחובר אותו עצמו כח] שמתכוון לו דאי חתך מחובר אחר אמאי נקט נתכוון לתלוש אפי' נתכוון למחובר פטור כמו ההיא דשתי נרות ונתכוון לכבות את זו וכיבה את זו ורבינו שלמה יצחקי לא פירש כן כט]: דהא לא איכוון לחתיכה דאיסורא · ואם תאמר שוגג נמי דכל התורה כולה לא מתכוון לאיסור ויש לומר בכל התורה כולה כשאמר מותר הוא בשוגג בדבר שהוא ידוע לו שהוא איסור אבל הכא מתכוון לדבר שהוא היתר לכולי עלמא אם היה כפי מה שהוא סבור ולכך פטור משום דהוי מתעסק: אבל בחד מינא אפילו רבי יהושע מחייב ל] · לכך פריך לשמואל ולא פריך לאביי ורבא דלעיל משום דלשמואל איירי בהכי במתכוין לאיסור לא] ומיפטר מטעם מלאכת מחשבת אבל לאביי ורבא לא פריך משום דאינהו לא איירו בהכי אלא איירו שנתכוון להיתר דפטור מטעם בה פרט למתעסק דהכי סוגיא דלעיל: הכא במאי עסקינן שאבד מלקט מלבו כגון שנתכוון כו' · ובהא פליגי ר' אליעזר ורבי יהושע כדמפרש הש"ס ומיהא עתה דלא פריך הא בחד מינא חייב דדכוותיה בחד מינא קמיירי כגון שנתכוון ללקט התאנים הללו ושכח וכסבור תאנים אחרים בעינא שהם מצד אחר והלכה ידו על התאנים הראשונים ומשום הכי חייב כיון דמעיקרא לתאנים הללו נתכוון דהא דפטור מטעם מלאכת מחשבת בנתכוון לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר מיירי שלא אבד מלקט מלבו שלא נתכוון משום [אלא] לאותו מחובר הראשון:

היינו

שיטה מקובצת

א] עיין בחדושין: ב] בשבת פטור דהא אמר רב נחמן אמר שמואל מתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה מתעסק בשבת פטור מ"ט: ג] פטור · ס"י נ"א דכי איכוין לחתיכה דתלוש איכוין: ד] דאיסורא אמר ר' יוסי לא תיבת אומר נמחק: ה] עי' בחדושין: ו] תיבת פטור נמחק: ז] שזורי ור"ש אומרים לא: ח] מתיבת א"כ עד תיבת אמר ר"נ נרשם על כל תיבה קו להורות כי יתר הוא לפ"ד: ט] י] עי' בחדושין: יא] חייב · עי' תוס' (שבת דף עג) : יב] אמר ר' יהודה אפילו · תיבת אומר נמחק: יג] הכא דמתעסק הוא: יד] ותא אבתראי הכא: טו] מלבו כגון נתכוין: טז] נעשתה בקשתו ורבי יהושע כו' לא נעשתה בקשתו ומחשבתו: יז] כגון חלב כו' עד אל החלב ואכלו ולא דמי לשוגג כו' · גליון וכן פי' מתעסק דעריות ובהנם פי' כן דשוגג היינו שנתכוין לחתיכה זו עצמה אבל סבור שהוא שומן וה"ה דמצי למימר דשוגג זהו אומר מותר דהוי שוגג כו' · גליון ע"כ: יח] שומן · גליון ועוד יש לפרש שוגג היינו אומר מותר לאכול חלב דהוי שוגג בכל התורה כולה הוא מלענין גלות דפיבא בשגגה כתיבא · תוס' כת"י: יט] טהורה היא · לא הבנתי זה הלשון דהיינו נתכוין לחתיכה עצמה של חלב וסבור שהוא שומן שאמר רש"י לעיל שהוא שוגג וכך היה לו לומר אשתו טהורה ואחותו עמו בבית ונתכוין לבא על אשתו ונשמטה אשתו ולא ידע ובא אחותו במקומה א"נ אשתו נדה ואחותו עמו בבית ונתכוין לבא על אשתו ובא על אחותו והיינו דומיא דמתעסק דהלב הב"ה רש"י בעצמו לעיל: כ] למחר הא גמר את ו' נמחק: כא] מחייב דלאו מתעסק הוא שהרי ללקיטת תאנים נתכוין וליקט תאנים ואת אמרת מתעסק בשבת פטור דמשמע בסתם ואפילו בחד מינא ובס"א אינו: כב] תיבות אפילו ר' יהושע מחייב נמחק: כג] מתיבת דלאו מתעסק עד תיבת אע"ג אין זה מקומו ושייך למעלה [ועי' באות כא]: כד] תיבת אבל נרשם קו למעלה להורות כי הוא יתר: כה] שיתכוין לו הס"ד ותיבת בו נמחק: כו] צריך אבל לא נעשה בקשתו ומחשבתו שבשעת: כז] ומחשבתו אבל מתעסק אחר כגון דנתכוין מחובר זה וליקט את זה אפילו בצד זה פטור לד"ה אפילו לר' אליעזר שהרי לא נעשית בקשתו שמעולם לא נתכוין לאותו מחובר שליקט · כך יש בגמרא ישנה בגליון תוס': כח] עצמו שנתכוין לו את מ' נמחק: כט] כן דמשמע ליה דר"י מיירי מתעסק ממש דפטר ר' יהושע בב' מינין אפילו מתעסק בדבר אסור ותמהני אם פטר ר' יהושע דלכאורה מחייב וא"כ למה נאמר כו' פי' בדבר שהוא אסור שמותר כגון להגביה את התלוש וחתך את המחובר או מתכוין לאיסור נמי אם מתכוין לכבות והדליק והוו ב' שמות דדוקא בחושב ב' מינים דהוו שניהם שם אחד יכול להיות דר' יהושע מחייב כן היה אומר ר' יהודה והא דלא אותיב תלמודא ממילתא דר"ש משום דמצינו לדחות באבד מלקט מלבו אבל מילתא דר"י משמע טפי דמיירי במתעסק בזו ועלתה בידו אחרת ומוקי לה תלמודא בלא מתעסק אבל מלקט בלבו דמתחילה מתכוין במה שהוא עושה בסוף: ל] מחייב ואת אמרת מתעסק בשבת פטור דמשמע בסתם ואפילו בחד מינא ואע"ג דאביי ורבא לא פטרי מתעסק אלא במתכוין להיתר שמואל אפילו מתעסק לאיסורא פטר ע"כ לשון הקונטרס וקשה שהרי אפילו במתכוין לאיסור פטרי כמו בההיא דשתי נרות דולקות כדפירש לעיל אלא נראה לכך: לא] לאיסור דמיפטר מטעם את ו' נמחק:

רבינו גרשום

ידיעה · ודאי : אמר ריש לקיש הא מני ר' ישמעאל היא · דאמר בפ' קמא דשבועות דלא בעי ידיעה בתחלה והילכך אפי' אם לא הוה ידיעה כלל חייב : ור' יוחנן אמר אפילו תימא רבנן · דבעו ידיעה בתחילה ובסוף [מ"מ] הוי חייב דקסבר כאן לענין טומאה עשו ספק ידיעה כידיעה ודאי והילכך חייב : קס"ד כאן עשו וה"ה לכל התורה כולה א"כ קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן קשיא דריש לקיש אדריש לקיש · קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן דהכא אמר ר' יוחנן ספק ידיעה כידיעה ודאי הוא והתם בספק חלב [אמר] דספק ידיעה אינה כידיעה ודאי ואינו חייב חטאת כבעל ידיעה ודאי אלא אשם כבעל ידיעה ספק: וקשיא דריש לקיש אדריש לקיש דכיון דא"ר ריש לקיש דר' סבר דידיעת ספק מחלקת לחטאות אמאי מוקים הא דשבילין דחייב כר' ישמעאל לוקמה כרבי: בשלמא דר' יוחנן אדר' יוחנן לא קשיא · כאן גבי קדש הוא דעשו ספק ידיעה בתחלה כודאי ידיעה דידיעה תחלה דקודש ומקדש לא אשכחן בהדיא אלא מכללא אתו כדאמר תעלם מכלל שידע הלכך כיון דלא כתיבא ידיעה בהדיא משום הכי אפילו בידיעת ספק נמי סגיא וחייב אבל בכל התורה דבהדיא כתיב ידיעה או הודע אליו משום הכי בעינן אי אית ביה ידיעה ודאי חייב אי לא לא : אלא לר"ל קשיא אדמוקים להך כר' ישמעאל לוקמה כרבי : הכי נמי דמצי מוקים לה כרבי : אלא הא קמ"ל דר' ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה · ומאי קמ"ל מתניתין היא בשבועות דר' ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה: דתנן תעלם ממנו ונעלם ממנו ב' פעמים אחד לחייב על העלם טומאה ואחד לחייב על העלם מקדש וקדשיו · דהא מאן דבעי ידיעה בתחלה מנעלם ממנו דכתיב תרי זמני נפקא ליה כדאמר לעיל ונעלם והוא ידע ונעלם: איצטריך לאשמועינן דמהו דתימא כי לית ליה לר' ישמעאל ידיעה בתחלה מקראי כדאמרינן דקא ספיק להו להעלם מקדש וטומאה אבל מגמרא מסברא אית ליה קמ"ל ר"ל דלית ליה : שבת ויוה"כ · כגון שחל יום הכפורים באחד בשבת ועשה מלאכה בין השמשות בם"ש או על העושה מלאכה ואין ידוע מעין אי זו אב של מלאכה עשה או מעין אי זו תולדת של אב מלאכה עשה : מה נפשך וכו' · היינו טעמא דר' אליעזר דמחייב חטאת ממה נפשך : ור' יהושע פוטר · משום דכתיב אשר חטא בה עד שיודע במה חטא : פרט למתעסק · שמתעסק בהן לצורך דבר אחר ובא לידי איסור שלא בכוונה : א) ומתעסק במאי אי בחלבים ובעריות · כגון כסבור רוק הוא ובלעו והיה חלב · ובעריות כגון שנפל מן הגג ונתקע · האי חייב הוא שכן נהנה · אלא פרט למתעסק בשבת בדבר היתר ובא לידי איסור שלא מדעתו דפטור · דמלאכת מחשבת אסרה תורה · דכל מלאכות ילפינן ממשכן ובמשכן כתיב מלאכת מחשבת · פרט למתעסק בדבר אחר · והיכי דמי מתעסק דשבת פטור · לרבא ואביי דפליגי במסכת שבת : לרבא · כגון שנתכוון לחתוך שום מאכל תלוש וחתך מחובר שלא נעשה מחשבתו : תנא בברייתא · אמר להן ר' יוסי לחכמים דיקדקתם אחרי והשבתוני תשובה נצחת : הכי אמרו ליה · והכי אהדרו לדבריך שאתה אומר מקצת מלאכה עשה היום ומקצת למחר ופטור דלא עשה מלאכה שלימה ביום אחד הגביהו בין השמשות מהו כגון שהיה עומד ברשות היחיד והגביה חפץ בין השמשות והגביה ברשות הרבים דמשעה דאגבהיה חייב לטעמיה דמאן דאמר דלא בעי עקירה צורך הנחה אלא אגבהיה הויא אב מלאכה גמורה והגבהה אפשר להיות כהרף עין וליכא למימר מקצתה היה היום ומקצתה למחר והלכך אמר להן דקדקתם אחרי והשבתוני' ואיכא דאמרי הגבהה בין השמשות במכה בקורנס על הסדן בההיא הגבהה אהדרוה דהויא מאבות מלאכות ואין בה שהות : תימא לכו והדא הגבהה נמי הוה מקצת היום כגון דהגבהה הוה היום והכאה בסדן למחר הא קא סבר ר' יוסי בין השמשות כהרף עין : הכי נמי קאמר להו · ודקדקתם אחרי דקאמר דאין בדבריכם כלום : ולר' יוסי גמר מלאכה לר' אליעזר · הא שמענא דמיחייב דקאמר ואחד על האריג חייב דהיינו גמר מלאכה והכא נמי בהגבהה דבין השמשות ליחייב על גמר מלאכה דגמר מלאכה הויא ביום אחד ואמאי פטר ר' יוסי :

אמר

א) עד כאן שייך לעמוד הקודם

הגהות הב"ח (א) גמ' אי דחלבים ועריות חייב שכן נהנה אלא מתעסק דשבת פטור דאמר רב נחמן אמר שמואל המתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה המתעסק בשבת פטור מ"ט מלאכת מחשבת כצ"ל : (ב) רש"י ד"ה אלא מתעסק דשבת וכו' דשבת מפרש : (ג) ד"ה אבל בחד וכו' בחד מינא ומשני דכאן אפילו רבי יהושע כצ"ל וכד"א : (ד) ד"ה ותא בתראי וכו' שלענבים היה צריך בזה פוטר שבשעת לקיטה :

נושא
מתעסק - נפטר
מ"ח במי שנתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר בשבת
אביי - חייב
רבא - פטור

נושא
שיטת ר' יוסי בענין לצורך מלאכה בבין השמשות שבין שבת ליו"כ

נושא
שיטת ר"ש לגבי אשם תלוי
1- חטא ולא ידע במאי חטא
2- ספק אכל חלב ספק לא אכל

נושא
דינו של שמואל:
1- מתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה
2- מתעסק בשבת פטור - מלאכת מחשבת אסרה תורה